

ХРОНІКА

ІПОЛИТ ДМИТРОВИЧ КУПРІЯНОВ: ЛІКАР, НАУКОВЕЦЬ, ТЕАТРАЛ

Юрчишина О.

Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова (вул. Пирогова, 56, м. Вінниця, Україна, 21100)

Відповідальний за листування:
e-mail: kraezvnm@gmail.com

Статтю отримано 22 березня 2021 р.; прийнято до друку 27 квітня 2021 р.

Чимало вінничан є славою та гордістю нашого краю, України та світу, серед яких особливо яскраво зоріють імена лікарів та медиків-науковців, бо висока місія на них покладена: лікувати, рятувати найдорожче - людське життя. Цікавою постаттю у когорті подвижників медичної науки та практики є наш земляк, доктор медицини І. Д. Купріянов, матеріали про якого нещодавно вдалося розшукати.

Іполит Дмитрович Купріянов, військовий лікар і науковець, народився в 1854 р. у м. Вінниця. За походженням дворянин. Закінчив гімназію в м. Ковно (нині м. Каунас, Литва); у 1878 р. - медичний факультет Імператорського Московського університету і того самого року розпочав службу у військовому відомстві.

З 1882 р. служив старшим лікарем лазарету Ішимської конвойної команди, у 1883 р. був переведений на посаду старшого лікаря в 6-й Західно-Сибірський лінійний батальйон, який розташовувався у м. Вірний Семиріченської області (нині м. Алмати, Казахстан). Матеріали досліджень (обстежував у Санкт-Петербурзі вихованців фельдшерської школи, Мар'їнського притулку та ін. осіб; у м. Вірний - призовників і солдат строкової служби батальйону, понад 500 осіб) лягли в основу його дисертації на здобуття наукового ступеня доктора медицини "О росте нижних чинов во время прохождения службы, об отношении веса к различным измерениям человеческого тела и о значении веса, как критерия годности новобранцев к военной службе" [4]. Дисертація зберігається у фонді Наукової бібліотеки ВНМУ ім. М. І. Пирогова.

"Для измерения роста мной был заказан станок на подобие существующих в воинских присутствиях, причем, к выдвигающемуся стержню с делениями на верхки и восьмые доли верхка приделана сверху горизонтальная доска, которая опускается на голову исследуемого. Внизу устроена деревянная площадка, на которую без обуви становится исследуемый. Измерения груди проводились тесьмой по инструкции ... Вес измерялся на десятичных весах без одежды. Цифры, полученные в виде верхков и фунтов переводились потом на сантиметры и килограммы" [4].

Дисертація містить численні таблиці, зокрема, таблицю мінімальної ваги, якою можна було користуватися як одним із критерієм визначення придатності новобранців до військової служби. Проте автор не вважав цей спосіб абсолютно правильним: не завжди цілком точно можна визначити об'єм і вагу конкретної людини;

слід було б, на його думку, збільшити кількість обстежень (визначення дійсної ваги) здорових новобранців і хворих в шпиталях і лазаретах. Та й метою його дисертаційної праці було лише віднайти спосіб визначення нормальної і мінімальної ваги. Працюючи над дисертацією, звертався за порадами до А. І. Таренецького, професора Імператорської військово-медичної академії, основоположника антропологічного напрямку в анатомії [4].

У 1889 р. підвищував кваліфікацію в Імператорській медико-хірургічній академії у м. Вільно (нині м. Вільнюс, Литва). У 1890 р. склав іспити на ступінь доктора медицини. Пізніше служив старшим ординатором, головним лікарем Омського військового шпиталю. З 1906 р. - дійсний статський радник [7].

Іполит Дмитрович був членом різноманітних медич-

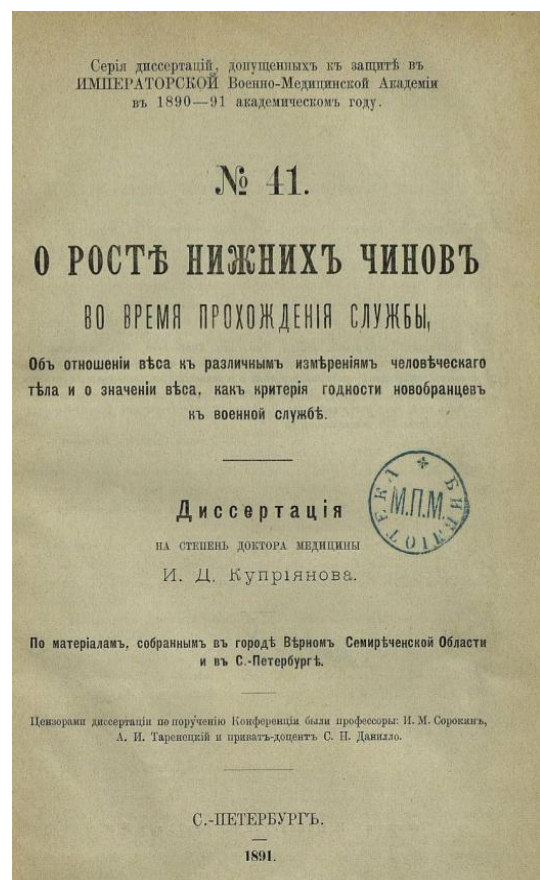

Рис. 1. Титульна сторінка дисертації І. Д. Купріянова на ступінь доктора медицини. З фонду Наукової бібліотеки ВНМУ ім. М.І. Пирогова

них комісій, працював викладачем в Омській центральній фельдшерській школі. Активний діяч Омського медичного товариства, він виступав з численними науковими повідомленнями на його засіданнях [3].

У 1894 р. лікар побував у закордонному відрядженні в Німеччині. Саме того року німецький лікар, бактеріолог і біохімік Пауль Ерліх успішно застосував удосконалену ним протидифтерійну сироватку Берінга на 220 хворих дітях. Повернувшись з відрядження І. Д. Купріянов запропонував створити лабораторію з виготовлення протидифтерійної сироватки при Омському медичному товаристві. Необхідне обладнання він привіз з Пастерівського інституту, перебуваючи у відрядженні у Франції [3]. З весни 1895 р. у бактеріологічному відділенні створеної лабораторії розпочали виготовляти протидифтерійну сироватку для Омська й інших міст Степового краю, а згодом і лікувати нею дифтерію. Про значення цієї лабораторії було докладено в Комітеті міністрів, на що імператор зауважив: "Благодатная мера". Лабораторія існувала до 1898 р., доки сироватку

стали отримувати з Томська і Самари [5].

Іполит Дмитрович цікавився також питаннями офтальмології. Відомі його наукові праці: "К вопросу об остроте зрения в войсках" (1887; опублікована в протоколах Омського медичного товариства за 1887 р.), "Операция катаракты, осложненная Synecchia posterior и iridectomy с оптической целью при leucoma adhaerens" ("Русская медицина", 1889) [4].

Цікаво й те, що І. Д. Купріянов у кінці 19 ст. був режисером Омського драматичного товариства, яке зробило вагомий внесок у становлення й розвиток театрального мистецтва в місті [1]. Листувався з Южиним Олександром Івановичем (справжнє прізвище Сумбатов, князь; 1857-1927), артистом, драматургом, директором Малого театру (м. Москва) [6]. Упродовж 1904-1905 рр. і 1907 р. - січень 1913 р. І. Д. Купріянов був уповноваженим ради російського театрального товариства в Омську, створеного ще у 1886 р. [1].

Трагічно загинув у січні 1913 р. [2].

Список посилань - References

- [1] Buinova, E. (2012). Поворот на новую дорогу: (к столетию Омского отделения СТД) [Turn to a new road: (to the centenary of the Omsk branch of the STD)]. *Омск театральный - Omsk theatrical*, 30, 72.
- [2] Buinova, E. (2012). Ростки, взошедшие в братстве [Sprouts sprouting in the brotherhood]. *Омск театральный - Omsk theatrical*, 28, 77.
- [3] Fedorova, G. V., & Akhtulova, L. A. (2002). Общественная медицина в Омске. К 120-летию основания Омского медицинского общества [Public medicine in Omsk. To the 120th anniversary of the founding of the Omsk Medical Society]. *Омский научный вестник - Omsk Scientific Bulletin*, 20, 156-158.
- [4] Курпьянов, И. Д. (1891). О росте нижних чинов во время прохождения службы, об отношении веса к различным измерениям человеческого тела и о значении веса, как критерия годности новобранцев к военной службе. По материалам, собранным в г. Верном Семиреченской обл. и в С.-Петербурге. (Дис. д-ра медицины) [On the growth of lower ranks during service, on the relationship of weight to various dimensions of the human body and on the importance of weight as a criterion for the suitability of recruits for military service Based on materials collected in the city of Verny, Semirechensk region. and in St. Petersburg. (Dis. Doctor of Medicine)]. СПб - SPb.
- [5] Omsk Bacteriological Institute and Department of Microbiology, Virology and Immunology of Omsk State Medical University. (2018). 95 лет вместе. Исторические материалы. (с. 5-6) [95 years together. Historical materials. (p. 5-6)]. Омск - Omsk.
- [6] Russian State Archives of Literature and Art. Российский государственный архив литературы и искусства, ф. 878 оп. 1, спр. 1300. Retrieved from <https://bit.ly/36JfNuf>
- [7] Volkov, S. V. (2016). *Высшее чиновничество Российской империи. Краткий словарь [Higher bureaucracy of the Russian Empire. Concise dictionary]*. Москва: Университет Дмитрия Пожарского - Moscow: Dmitry Pozharsky University. Retrieved from <https://bit.ly/3oWveJx>